

پژوهشکده شورای نگهبان
گزارش استدلالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

**طرح شفافیت قوای سه گانه، دستگاه‌های
اجرایی و سایر نهادها
(مرحله سوم)**

پژوهشکده شورای نگهبان

باسمه تعالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

طرح شفافیت قوای سه گانه، دستگاه‌های
اجرایی و سایر نهادها (مرحله سوم)

تاریخ تصویب: ۱۴۰۱/۰۷/۲۰

کد گزارش: ۱۴۰۱۰۹۰۵

تاریخ نظر شورای نگهبان: ۱۴۰۱/۰۸/۰۴

پرونده شورای نگهبان

طرح شفافیت قوای سه‌گانه، دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادها (مرحله سوم)

درباره‌ی مصوبه

طرح دوفوریتی «شفافیت قوای سه‌گانه، دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادها»، در تاریخ ۱۴۰۱/۱/۲۳ اعلام وصول و جهت طی مراحل قانونی به هیئت رئیسه‌ی مجلس تقدیم شد.

این طرح در تاریخ ۱۴۰۱/۳/۱ با اصلاحاتی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و برای طی مراحل قانونی مقرر در اصل (۹۴) قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان با بررسی این مصوبه در مورخ ۱۴۰۱/۳/۱۱، مفاد آن را مغایر با موازین شرعی و قانون اساسی تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد.

سپس مجلس شورای اسلامی در راستای تأمین نظر شورای نگهبان، در جلسه‌ی علنی مورخ ۱۴۰۱/۵/۱۱، اصلاحاتی را در این مصوبه اعمال کرد و مصوبه‌ی اصلاحی را به موجب نامه‌ی رئیس مجلس ارسال کرد. شورای نگهبان بررسی مصوبه‌ی اعاده شده را در دستور جلسه‌ی مورخ ۱۴۰۱/۶/۲ قرار داد و مجدداً مفاد آن را در مواردی مبهم و واجد اشکال قانون اساسی شناخت.

مجدداً مجلس در تاریخ ۱۴۰۱/۷/۲۰ اصلاحاتی را در مصوبه اعمال کرد و مصوبه‌ی اصلاحی را در قالب نامه‌ی شماره ۷۵۹/۶۹۳۸۵ مورخ ۱۴۰۱/۷/۲۴ به شورا ارسال کرد. شورا پس از بررسی مصوبه‌ی اعاده شده در جلسه‌ی مورخ ۱۴۰۱/۷/۲۷، همچنان مفاد آن را واجد اشکال و ابهام دانست و نظر خود در این خصوص را به موجب نامه‌ی شماره ۱۰۲/۳۳۵۷۱ مورخ ۱۴۰۱/۸/۴ ارسال کرد.

«نظرات استدلالی شورای نگهبان در خصوص طرح شفافیت قوای سه‌گانه، دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادها (مرحله سوم)»

ماده ۱-

دستگاه‌ها، نهادها، سازمان‌ها و مؤسسات مشمول این قانون عبارتند از:
الف - ...

[۱- عبارت «و نهادهای تحت نظر آن مانند مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه، کانون وکلای دادگستری، کانون کارشناسان رسمی دادگستری، کانون سردفتران و دفتریاران، کانون دفاتر خدمات الکترونیک قضائی مرکزی.» به انتهای بند «پ» ماده (۱) اضافه می‌گردد.]
پ- قوه قضائیه شامل دادگستری و مراجع قضایی مانند: دادگاه انقلاب و دادسرا، دیوان عالی کشور، دادستانی کل و نیز تمامی سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های تابع یا وابسته به آنها از جمله سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان عدالت اداری، سازمان قضایی نیروهای مسلح، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و همچنین شوراهای حل اختلاف و نهادهای تحت نظر آن مانند مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه، کانون وکلای دادگستری، کانون کارشناسان رسمی دادگستری، کانون سردفتران و دفتریاران، کانون دفاتر خدمات الکترونیک قضائی مرکزی.

ت - ...

[۲- بند «ث» ماده (۱) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

ث- سازمان‌های مردم‌نهاد و خیریه‌ها و شرکت‌های تعاونی توسعه و عمران شهرستانی و کلیه مؤسسات خصوصی عهده‌دار خدمات عمومی موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۲/۲۹^۱ مانند سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، سازمان‌های

۱. ماده (۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۸/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

«ماده ۱- تعاریف:

نظام مهندسی، اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، اصناف و تعاون به استثنای مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه، کانون وکلای دادگستری، کانون کارشناسان رسمی دادگستری، کانون سردفتران و دفتریاران، کانون دفاتر خدمات الکترونیک قضایی مرکزی.
تبصره - ...

▪ دیدگاه ابهام

شورای نگهبان در مرحله‌ی نخست، ماده (۱) را از جهات مختلفی واجد اشکال و ابهام دانست. پس از اصلاحات صورت‌گرفته از سوی مجلس شورای اسلامی در مرحله‌ی دوم، شورا ماده‌ی حاضر را مغایر با شرع و قانون اساسی تشخیص نداد. بنابراین اصلاحات صورت‌گرفته در ماده (۱) در راستای رفع ایراد شورا نبوده است، اما ابهام جدیدی را در این ماده ایجاد کرده است؛ توضیح اینکه قانون‌گذار از طرفی نهادهایی همچون «مرکز وکلا و کانون وکلای دادگستری» را به انتهای بند (پ) افزوده است و به این ترتیب نهادهای مذکور را در شمار مشمولان مصوبه‌ی حاضر تلقی کرده است، اما از سوی دیگر، همین نهادها را از شمول بند (ث) اصلاحی بالصراحه استثنا کرده است. بنابراین وضعیت شمول این مصوبه بر مراکز وکلای دادگستری» دارای ابهام است. البته چه بسا مقصود قانون‌گذار از افزودن این نهادها به انتهای بند (پ) و استثنا نمودن آنها از بند (ث) آن باشد که دستگاه قضایی را متولی نظارت و اجرای احکام این مصوبه در مورد این قبیل نهادها تلقی کند، اما بیان قانون‌گذار چنین غرضی را به ذهن متبادر نمی‌کند و موجد ابهام است.

▪ توضیح تذکر

مجلس شورای اسلامی در بند (پ) و (ث) اصلاحی، عبارت «کانون وکلای دادگستری»

→

الف - ...

ب- مؤسسات خصوصی حرفه‌ای عهده‌دار مأموریت عمومی، مؤسسات غیردولتی می‌باشند که مطابق قوانین و مقررات، بخشی از وظایف حاکمیتی را بر عهده دارند نظیر کانون کارشناسان رسمی دادگستری، سازمان نظام پزشکی و سازمان نظام مهندسی

ج - ...

را به کار برده است. اما نظر به اینکه در سراسر کشور «کانون‌های وکلای دادگستری» از جمله «کانون وکلای دادگستری مرکز»، «کانون وکلای دادگستری خراسان» و «کانون وکلای دادگستری قم» تشکیل شده است، شایسته است عبارت مذکور اصلاح شود.

▪ نظر شورای نگهبان

۱- در ماده (۱)، اضافه شدن بعضی از نهادها به بند «پ» و استثنا شدن آنها از بند «ث» این ماده، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: ۱- در ماده (۱)، عبارت «کانون وکلای دادگستری» به عبارت «کانون‌های وکلای دادگستری» اصلاح گردد.

* * *

ماده ۲-

مشمولین این قانون موظفند داده‌ها و اطلاعات ذیل را که مربوط به آن دستگاه می‌باشد، از طریق سامانه‌های مربوط به خود منتشر و در دسترس عموم قرار دهند:
الف - ...

[یک تبصره به عنوان تبصره (۳) به ماده (۲) به شرح ذیل الحاق می‌گردد]:
تبصره ۳- در صورت اختلاف در تشخیص مصادیق موضوع این ماده، تصمیم‌گیری در خصوص بند «الف» ماده (۱) این قانون بر عهده جلسه مشترک هیئت رئیسه و رؤسای کمیسیون‌های تخصصی و در خصوص بند «پ» ماده مزبور بر عهده رئیس قوه قضائیه و در سایر موارد بر عهده کمیسیون موضوع ماده (۱۸) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی است.

۱. ماده (۱۸) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۷/۵/۳۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۸- به‌منظور حمایت از آزادی اطلاعات و دسترسی همگانی به اطلاعات موجود در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی که خدمات عمومی ارائه می‌دهند، تدوین برنامه‌های اجرایی لازم در عرصه اطلاع‌رسانی، نظارت کلی بر حسن اجراء، رفع
←

■ دیدگاه عدم ابهام

قانون‌گذار در برخی از مواد مصوبه‌ی سابق، استثنائات و قیودی را در مسیر شفافیت اطلاعات مقرر کرده بود، اما تعیین نکرده بود در صورت بروز اختلاف در مورد مصادیق و استثنائات مصرح در این مصوبه، چه نهادی مرجع تشخیص نهایی و حل اختلاف بود. در نتیجه شورا مصوبه‌ی پیشین را از این منظر واجد ابهام شناخت. حال مجلس شورای اسلامی در تبصره (۳) الحاقی به ماده (۲)، مرجع حل اختلاف در خصوص مصادیق مشمول مصوبه را حسب مورد «هیئت رئیسه و رؤسای کمیسیون‌های تخصصی مجلس»، «رئیس قوه‌ی قضائیه» و «کمیسیون موضوع ماده (۱۸) قانون مذکور» قرار داده است. بنابراین با توجه به حکم این تبصره‌ی الحاقی، ابهام سابق شورا در مورد مصوبه رفع شده است.

■ توضیح تذکر

قانون‌گذار در تبصره‌ی الحاقی به این ماده، عبارت «هیئت رئیسه و رؤسای کمیسیون‌های تخصصی» را به‌کاربرده است، اما نظر به اینکه مقصود قانون‌گذار با توجه به بند (الف) ماده (۱)،^۱ اشاره به «مجلس شورای اسلامی» بوده است، شایسته است عبارت به «هیئت رئیسه و

→

اختلاف در چگونگی ارائه اطلاعات موضوع این قانون از طریق ایجاد وحدت رویه، فرهنگ‌سازی، ارشاد و ارائه نظرات مشورتی، کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات به دستور رئیس‌جمهور با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

الف- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (رئیس کمیسیون).

ب- وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات یا معاون ذی‌ربط.

ج- وزیر اطلاعات یا معاون ذی‌ربط.

د- وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح یا معاون ذی‌ربط.

ه- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون ذی‌ربط.

و- رئیس دیوان عدالت اداری.

ز- رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی.

ح- دبیر شورای عالی فناوری اطلاعات کشور.

تبصره ۱- ...»

۱. ماده (۱) مصوبه‌ی حاضر: «ماده ۱- دستگاه‌ها، نهادها، سازمان‌ها و مؤسسات مشمول این قانون عبارتند از:

الف- قوه مقننه شامل مجلس شورای اسلامی، دیوان محاسبات کشور و تمامی سازمان‌ها و مؤسسات وابسته به آنها

←

رؤسای کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی» اصلاح شود تا بیان مقنن روان‌تر باشد.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۲)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تذکر: ۲- در تبصره (۳) ماده (۲)، بعد از عبارت «کمیسیون‌های تخصصی» عبارت «مجلس شورای اسلامی» اضافه گردد.

* * *

ماده ۳-

[۱- در خصوص ایراد ردیف ۱-۱ شورای نگهبان مربوط به ماده (۳)، مجلس بر مصوبه قبلی خود اصرار ورزید.

۲- در ماده (۳) عبارت «مشمولان این قانون از جمله» حذف و عبارت «مجمع تشخیص مصلحت نظام (در موارد اختلافی مجلس و شورای نگهبان) و هیئت عالی نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام» جایگزین عبارت «مجمع تشخیص مصلحت نظام و هیئت عالی نظارت مجمع تشخیص مصلحت نظام (فقط در اجرای اصل یکصد و دوازدهم (۱۱۲) قانون اساسی در موارد اختلافی مجلس و شورای نگهبان)» می‌شود. همچنین در ماده مزبور، بعد از واژه «روستا» عبارت «هیئت عمومی و هیئت‌های تخصصی دیوان عدالت اداری، هیئت عمومی دیوان عالی کشور، مراجع شبه‌قضایی» اضافه می‌شود.

مجمع تشخیص مصلحت نظام (در موارد اختلافی مجلس و شورای نگهبان) و هیئت عالی نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام، مجلس شورای اسلامی، هیئت وزیران، شوراهای اسلامی شهر و روستا هیئت عمومی و هیئت‌های تخصصی دیوان عدالت اداری، هیئت عمومی دیوان عالی کشور، مراجع شبه‌قضایی و شوراهای موضوع این قانون موظفند مشروح مذاکرات خود را اعم از صحن و کمیسیون‌های تابع آنها و آراء

مأخوذه از اعضاء را به تفکیک اسامی موافق، مخالف، ممتنع و کسانی که در رأی گیری شرکت نکرده‌اند، حداکثر ظرف یک‌ماه در پایگاه اطلاع‌رسانی خود با قابلیت خوانش رایانه‌ای منتشر نمایند، مگر در مواردی که به موجب قانون اساسی و قوانین مربوط به هر یک از نهادهای مذکور در این قانون، تشکیل جلسه غیرعلنی یا رأی‌گیری مخفی پیش‌بینی شده باشد.

تبصره ۱- ...

[در تبصره (۳) ماده (۳) بعد از واژه «اکثریت»، واژه «اعضای» اضافه می‌شود.]
تبصره ۳- در مواردی که امنیت ملی یا مصالح عمومی ایجاب نماید به پیشنهاد رئیس یا یک‌سوم اعضاء و تصویب اکثریت اعضای مشمولان این قانون، مشروح مذاکرات و آراء مأخوذه از اعضاء منتشر نمی‌شود. آراء مأخوذه از اعضاء برای تشخیص این موارد به تفکیک اسامی موافق، مخالف، ممتنع و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده‌اند، در پایگاه اطلاع‌رسانی مشمولان این قانون منتشر می‌شود.

[۳- یک تبصره به شرح زیر به عنوان تبصره (۴) به ماده (۳) الحاق می‌شود:]

تبصره ۴- انتشار مشروح مذاکرات هیئت‌های تخصصی و هیئت عمومی دیوان عدالت اداری و هیئت عمومی دیوان عالی کشور و مراجع شبه‌قضایی منوط به رعایت موازین شرعی، امنیتی و حفظ اطلاعات شخصی است.

■ دیدگاه مغایرت

الف) مجلس شورای اسلامی به موجب ماده (۳) پیشین، «مجمع تشخیص مصلحت نظام» را نیز در کنار دیگر نهادهای مذکور مکلف کرده بود مشروح مذاکرات و آرای مأخوذه را منتشر کند. این در حالی بود که ذیل اصل (۱۱۲) قانون اساسی مقرر کرده است «مقررات مربوط به مجمع»، توسط خود مجمع تهیه و تصویب شود و سپس به تأیید مقام رهبری نیز برسد. در نتیجه حکم مذکور، مغایر با اصل (۱۱۲) قانون اساسی شناخته شد. اکنون که قانون‌گذار بر نظر پیشین خود اصرار کرده است، اشکال پیشین شورا همچنان به قوت خود باقی است.

ب) بر اساس تفویض صورت گرفته از سوی مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)، وظیفه‌ی

نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام، توسط «هیئت عالی نظارت» انجام می‌شود و روشن است نحوه‌ی نظارت هیئت عالی، تابع تفویض و دستورات معظم‌له است. در نتیجه حکم ماده (۳) سابق، مغایر با بند (۲) اصل (۱۱۰) قانون اساسی شناخته شد. حال که مجلس شورای اسلامی تغییری در این خصوص نداده است، همچنان اشکال فوق باقی است.

▪ دیدگاه ابهام

قانون‌گذار در ماده (۳) اصلاحی و تبصره (۴) الحاقی به آن، اصطلاح «مراجع شبه‌قضایی» را به کار برده است. حال آنکه اصطلاح مذکور، فاقد تعریف قانونی است و وضع تکلیف برای این قبیل مراجع بدون ارائه‌ی تعریف قانونی از آنها، موجب ابهام ماده (۳) و تبصره (۴) آن است. چه اینکه مفهوم «مراجع شبه‌قضایی» در حقوق اداری مصطلح شده است، اما در مورد اینکه تنها بر «مراجع احراز تخلف» (همچون هیئت رسیدگی به تخلفات اداری) و «مراجع حل اختلاف» (مانند هیئت حل اختلاف کار موضوع قانون کار) صدق می‌کند یا «مراجع تشخیصی» (از جمله هیئت‌های ممیزه دانشگاه‌ها، کمیسیون احراز صلاحیت‌گزینش و کمیسیون پزشکی احراز ازکارافتادگی در تأمین اجتماعی) که به تخلفات و اختلافات رسیدگی نمی‌کنند و تنها در مورد یک موضوع تخصصی اظهار نظر می‌کنند را نیز شامل می‌شود یا خیر، همواره اختلاف نظر وجود داشته است. بنابراین شایسته است قانون‌گذار با ارائه‌ی تعریف قانونی، مصادیق این مراجع را تعیین تکلیف کند.

▪ دیدگاه عدم ابهام

عبارت «اکثریت مشمولان این قانون» در تبصره (۳) سابق، از دو جهت ابهام ایجاد کرده بود: اولاً روشن نبود مقصود قانون‌گذار از عبارت «مشمولان این قانون»، با توجه به عبارت «از جمله» در صدر ماده (۳) سابق، تنها شامل نهادهای تصمیم‌گیری همچون مجمع تشخیص، هیئت وزیران و مجلس بود یا با توجه به اطلاق عبارات مواد (۱) و (۲)، شامل نهادهایی همچون دادگاه‌های دادگستری، کمیسیون‌های شبه‌قضایی نیز می‌شد. ثانیاً مشخص نبود مقصود مقنن از عبارت «اکثریت مشمولان این قانون»، آن بود که برای مثال عدم انتشار مشروح مذاکرات هیئت وزیران نیاز به پذیرش «اکثریت مشمولان این قانون» شامل اعضای مجمع، مجلس و ... داشت یا مقصود مقنن «اکثریت اعضای هر یک از مشمولان این قانون» بود.

اکنون مجلس شورای اسلامی در راستای ابهام فوق، اولاً عبارت «مشمولان این قانون از جمله» را حذف کرده است و در صدر ماده (۳) اصلاحی به صورت مشخص و محدود، تنها راجع به مجمع تشخیص و ... تعیین تکلیف شده است. ثانیاً عبارت «اکثریت مشمولان این قانون» در تبصره (۳) نیز اصلاح و عبارت «اکثریت اعضای مشمولان این قانون» جایگزین آن شده است. بنابراین با توجه به دو اصلاح مزبور، شمول حکم ماده (۳) تنها محدود به دستگاه‌های مصرح شده است و عدم اجرای آن نیز مقید به رأی اکثریت اعضای آن نهاد شده است و به این ترتیب ابهام سابق شورا رفع شده است.

■ توضیح اعمال تذکر

شورا در مرحله‌ی قبل متذکر شد عبارت «فقط در اجرای اصل یکصد و دوازدهم (۱۱۲) قانون اساسی در موارد اختلافی مجلس و شورای نگهبان» در صدر ماده (۳) سابق، باید به بعد از عبارت «مجمع تشخیص مصلحت نظام» منتقل شود؛ چرا که اجرای اصل (۱۱۲) ناظر به وظایف «مجمع تشخیص مصلحت نظام» است و ارتباطی با وظایف «هیئت عالی نظارت» نداشت. همچنین لازم بود عبارت «در موارد اختلافی مجلس و شورای نگهبان» نیز به عبارت «تشخیص مصلحت نظام در موارد اصرار مجلس شورای اسلامی بر نظر پیشین خود» یا عبارتی مشابه اصلاح شود. حال در صدر ماده (۳) اصلاحی، تذکر اول اعمال اما تذکر دوم رعایت نشده است.

■ نظر شورای نگهبان

۲- در ماده (۳)،

۲-۱- با توجه به اصرار مجلس شورای اسلامی بر مصوبه قبلی خود، ایرادات مذکور در بندهای (۱-۳) و (۲-۳) نظر ابتدایی این شورا کماکان به قوت خود باقی است.

۲-۲- منظور از «مراجع شبه قضایی» با توجه به عدم وجود تعریف قانونی، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۴-

[۱- با عنایت به اصلاح صورت گرفته در ماده (۳)، ایراد مذکور در

ماده (۴) رفع گردید.

۲- در ماده (۴) عبارت «به استثنای شوراهای اسلامی روستا» پس از عبارت «مشمولین این قانون» اضافه می‌شود.
مشمولین این قانون به استثنای شوراهای اسلامی روستا موظفند هر شش ماه یک‌بار گزارش عملکرد اجرای این قانون را به مجلس شورای اسلامی ارسال نمایند.

▪ دیدگاه مغایرت

به موجب حکم ماده (۴) سابق، کلیه‌ی مشمولان این مصوبه مکلف شده بودند گزارش اجرای تکالیف مندرج در این مصوبه را به کمیسیون شوراهای مجلس ارسال کنند. با توجه به اینکه ماده (۳) سابق واجد اشکال شناخته شده بود، ماده (۴) پیشین نیز مبنیاً بر اشکالات قبلی شورا دارای اشکال شناخته شد. اکنون با توجه به اینکه همچنان برخی از اشکالات شورا نسبت به ماده (۳) به قوت خود باقی است، ماده (۴) نیز همچنان دارای اشکال است. لازم به توضیح است تغییر صورت گرفته در ماده (۴) اصلاحی ناظر به ایراد شورا نبوده است.

▪ نظر شورای نگهبان

۳- مغایرت ماده (۴) با قانون اساسی، مبنیاً بر ایرادات مذکور در ماده (۳)، کماکان به قوت خود باقی است.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

در دیدار با اعضای شورای نگهبان (۱۳۷۹/۴/۲۸):

«... شما استدلال دارید، اما این استدلال برای مجلس، گاهی معلوم نیست، گاهی برای مجمع تشخیص هم درست معلوم نیست، ... در حالی که خوب است در متن آن حکم اشاره‌ای به استدلال بشود و در یک محل یا جداگانه آن استدلال به تفصیل نوشته بشود.»

گزارش استدلالی

پژوهشگاه شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید بهشتی (ره)، خیابان شهید سرافراز،

کوچه پنجم پلاک ۱۱ کد پستی: ۱۵۹۷۸۵۶۱۱۳

تلفن: ۰۲۱-۸۸۵۳۳۴۲۹

نمابر: ۰۲۱-۶۴۰۱۴۸۱۷

nashr-rc.ir

gcr.ac.ir